SUOMEN LUKIOLAISTEN LIITTO

LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 212/2026 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Johdanto

SLL pitää hallituksen esitystä pääosin hyvänä ja perusteltuna, mutta suhtautuu kriittisesti ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamiseen, sillä se sementoi lainsäädäntöön vakiintuneen käytännön, jonka mukaan ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) ei tarvitse perustella oikaisuvaatimusratkaisujaan. Oikaisuvaatimus on opiskelijan ainoa muutoksenhakukeino ylioppilaskokeen arvosteluun, ja siksi päätösten perustelu olisi opiskelijan oikeusturvan kannalta erittäin tärkeitä.

Ylioppilaskokeiden siirto

SLL näkee ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi esitetyn opetus- ja kulttuuriministeriölle annettavan toimivallan ylioppilaskokeiden myöhentämisestä tai aikaistamisesta perustelluksi. SLL kuitenkin huomauttaa, että kynnyksen erityisesti kokeiden aikaistamiseen peräti kolmella kuukaudella tulee olla äärimmäisen korkea ja häiriötilanteen toimivaltaa käytettäessä äärimmäisen vakava.

Ylioppilaskokeiden painoarvo on lukiolaisten tulevaisuuden kannalta on merkittävä. Valtaosa yliopistojen opiskelijoista ja merkittävä osa ammattikorkeakoulujen opiskelijoista valitaan ylioppilastodistuksen perusteella, minkä seurauksena lukiolaiset haluavat panostaa ylioppilastutkintoon täysillä.

Kokeiden siirrolla voisi olla merkittäviä vaikutuksia lukiolaisten hyvinvointiin, koesuorituksiin, valmistumiseen ja opiskelijavalinnan aikatauluihin. Siten kokeiden siirto voisi vaikuttaa kauaskantoisesti merkittävän suuruisen nuorisojoukon tulevaisuuteen. Kokeiden aikaistaminen voisi esitetyn lainsäädännön puitteissa lyhentää merkittävästikin kokelaiden valmistautumisaikaa ja vaikuttaa kokelaiden koesuorituksiin negatiivisesti. Siksi SLL esittää, että valiokunta suosittaisi, että ensisijaisena toimenpiteenä pidettäisiin aina kokeiden myöhentämistä, eikä aikaistamista.

Ylioppilaskokeiden oikaisuvaatimukset

Ylioppilaskokeiden painoarvo on lukiolaisten tulevaisuuden kannalta on merkittävä. Merkittävä osa korkeakoulujen opiskelijoista valitaan ylioppilastutkinnon kokeiden arvosanojen perusteella. Opiskelijavalintojen Numerus clausus -periaatteen vuoksi aloituspaikoista käydään erityisesti tietyillä hakupainealoilla kovaa kilpailua, minkä vuoksi yksittäisillä arvosanoilla voi olla merkittävä vaikutus hakijan korkeakouluun pääsyyn.

Ylioppilaskokeen arvosanojen ja kokelaan tulevaisuuteen liittyvän kytköksen vuoksi on erittäin ongelmallista, että nykytilanteessa vaatiessaan oikaisua ylioppilaskokeen arvosanaan kokelas ei saa tietää ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) ratkaisun perusteita. Vaikka arvosteluprosessi, jossa oikaisuvaatimuksen käsittelee kokeen alkuperäisen arvioinnin suorittaneesta sensorista erilliset sensorit (2), on eittämättä luotettava, ei se poista perustelematta jättämisen perusongelmaa kokelaan kannalta. Kokelas ei nykytilanteessa saa mitenkään tietää, mihin häntä ja hänen tulevaisuuttaan koskeva viranomaisen päätös tarkalleen perustuu. Jos kokeen arvostelu ei muutu, kokelaalla ei ole mahdollisuutta selvittää, mihin viranomainen on perustanut ratkaisunsa. Tämä ei ole SLL:n tietojen mukaan mahdollista missään muussa viranomaispäätöksessä, johon sovelletaan hallintolain perustelemisvelvollisuutta.

Tilanne on ongelmallinen myös alustavan arvioinnin tekevien opettajien kannalta. Jos alustavan arvioinnin tehnyt opettaja on ollut merkittävästi eri linjoilla lopullisen arvioinnin tehneen sensorin kanssa, ei opettajakaan saa tarkkaa tietoa siitä, mikä alustavassa arvioinnissa oli puutteellista tai miten alustavaa arviointia tekevä opettaja voisi kehittyä arviointityössä.

Hallintolain 45 §:n mukainen perusteluvelvollisuus on keskeinen oikeusturvatae, jonka tarkoituksena on varmistaa, että päätöksenteon kohteena oleva henkilö voi arvioida päätöksen oikeellisuutta. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on päätöksessään todennut, että YTL:n nykyinen käytäntö

oikaisuvaatimuspäätösten perustelemisessa ei täytä hallintolain vaatimuksia. Ylioppilastutkintolain 22 §:ään ehdotettava muutos ei korjaa tätä puutetta vaan sementoi nykyisellään lainvastaisen tilanteen poikkeussääntelyllä. YTL voisi jatkossakin antaa kokelaan oikaisuvaatimukseen vastaukseksi ratkaisun, josta ei ilmene, mihin ratkaisu perustuu.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 23 §:n 2 momentin mukaan oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen ei voi hakea muutosta valittamalla. Oikaisuvaatimusmenettely on siten ainoa varsinainen muutoksenhakukeino, joka kokelaalla on käytössään koesuorituksensa arvostelun osalta. Tämä tekee perusteluvelvollisuudesta erityisen merkittävän. Tilanteessa, jossa muutoksenhakuoikeus on kokonaan suljettu pois, on erityisen tärkeää, että ainoa kokelaan käytössä oleva oikeussuojakeino on läpinäkyvä.

Hallituksen esitysluonnoksessa perusteluvelvollisuuden kiertämistä perustellaan ensisijaisesti oikaisuvaatimusten suurella määrällä ja käsittelynopeuden tarpeella. SLL kuitenkin näkee, että edellä mainitut ovat järjestely- ja resurssikysymyksiä. Kokelaan oikeusturvan vuoksi SLL pitää välttämättömänä, että YTL:n resurssit nostetaan tasolle, joka mahdollistaa oikaisuvaatimuspäätösten perustelun hallintolain edellyttämällä tavalla.

SLL esittää, että hallituksen esitystä muutettaisiin siten, että YTL velvoitettaisiin perustelemaan oikaisuvaatimusten ratkaisut. Tämä parantaisi samaan aikaan opiskelijoiden oikeusturvaa ja auttaisi opettajia kehittymään arviointityössä.

Helsingissä 20.10.2026

Pietari Meriläinen
Puheenjohtaja

Sara Sipilä
Pääsihteeri

Lisätietoja:
Vaikuttamisen asiantuntija Jenni Suutari, 050 395 5334, jenni.suutari@lukio.fi